

Милка В. Николић*

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу**
Универзитет у Крагујевцу

ГОВОР ЛИКОВА И ГОВОР ПРИПОВЕДАЧА У ЗАВИЧАЈНОЈ ПРОЗИ ДОБРИЛА НЕНАДИЋА (ЛИНГВОСТИЛИСТИЧКИ АСПЕКТ)

У овом раду се разматрају језичко-стилске одлике завичајне прозе Добрила Ненадића, а корпус чине романи *Киша* (1979), *Поплава* (1982) и *Ураган* (1999). Циљ је да се испитају језичко-стилска средства којима писац диференцира различите приповедне гласове који се појављују у романима – *говор приповедача* и *говор ликов*. Лингвостилистичка анализа показује да говор свезнајућег приповедача није увек јасно диференциран од говора ликов, у многим случајевима нема стилски маркираних прелаза, већ постоји интерференција приповедних гласова. У анализи се примењују критеријуми *репрезентологије*, синтаксичке поддисциплине која се бави проблематиком међуодноса *говора аутора* и *туђег говора*. Међуоднос говора приповедача и говора ликов реализује се у оквиру различитих типова синтаксичких конструкција преношења туђег говора, тј. у оквиру различитих модела управног и неуправног говора. *Говор приповедача* препознаје се по ироничном односу према предмету приповедања и по лексици која припада интелектуалном стилу (научни термини и интернационална лексика). *Говор ликов* препознаје се по фолклорној стилизацији (мале фолклорне форме и фразеолошки изрази). Уочава се разлика између ликов из руралне и ликов из урбане средине. Говор јунака из урбане средине препознаје се по жаргонској лексици.

Кључне речи: српски писац Добрило Ненадић, завичајна проза, говор ликов, говор приповедача, стилска функција.

* milanik75@gmail.com

** Овај рад написан је у оквиру пројекта *Динамика структура савременог српског језика* (2011–2016), број 178014, који финансира Министарство науке и просвете Републике Србије.

УВОД

Добрило Ненадић припада кругу писаца који су седамдесетих година двадесетог века допринели успостављању новог модела српске реалистичке прозе. Предмет интересовања у овом истраживању јесу језичко-стилске одлике Ненадићевих романа у којима свакодневица пишчевог завичаја представља оквир за осветљавање различитих проблема савремене друштвене стварности.¹ Реч је о делима која сачињавају особену трилогију, стварану током двадесет година: *Киша* (1979), *Поплава* (1982) и *Ураган* (1999).

Пратећи развој истог романескног света у сва три дела, читалац упознаје промене кроз које пролази српско друштво у последње две деценије двадесетог века. Вредност Ненадићеве завичајне прозе огледа се у томе што се живот западносрбијанске варошице појављује као својеврсни узорак на коме се осветљавају различити проблеми савремене друштвене стварности. У том смислу, превазилази се локални оквир, чему допрноси и језички израз који је базиран на стандардном језику, без елемената територијалног раслојавања.

Циљ овог истраживања јесте да се испитају језичко-стилска средства којима писац диференцира различите приповедне гласове – *говор приповедача* и *говор ликова*. У романима *Киша*, *Поплава* и *Ураган* приповеда свезнајући наратор у трећем лицу, идући од лика до лика, заснивајући фабулу на догађајима из свакодневног живота провинције. Свезнајући приповедач укључује ликове у процес приповедања, даје им реч и омогућава да изнесу мисли и осећања и да на тај начин читаоцу предоче свој унутрашњи свет. Појављује се велики број јунака из свих друштвених слојева варошице, која се одликује веома израженом социјалном раслојеношћу у оквиру малог броја становника. Сваки лик је одређен доминантном карактерном цртом и статусом у друштвеној хијерархији, при чему нема наглашеног психолошког развоја.

Савремена лингвостилистичка анализа полази од претпоставке о вербатолошкој неуједначености текста, при чему се под *вербатологијом* подразумева лингвистичка дисциплина која проучава различите типове излагања (нпр. нарација, дескрипција, аргументација, интерпретација). Из те перспективе посматра се допринос лингвистике унапређивању

¹ О Ненадићевим романима посвећеним савременој друштвеној стварности, в. Антонијевић, 1981; Иконић, 1986; Ломовић, 1982; Мирковић, 2002; Николић 2011; Петровић, 2002.

наратологије – указују се да је неопходно да наратологија изађе из оквира теорије приповедања:²

„Неоспоран је факат да текст у начелу није ’нараторолошки’ уједначен – него је по правилу комбинован од различитих пасажа. То би ваљало сматрати темељном темом наратологије: препознавање језичких и стилских особености наратије у односу на друге врсте ’излагања’, као и путева за утврђивање природе и врста текстова као таквих, као разноврсних комбинација основних врста – како рекосмо – излагања“ (Симић, Јовановић-Симић, 2014: 97).

Ненадићеви романи који су предмет наше анализе повезани су у трилогију како на плану садржаја, тако и у погледу облика излагања: (а) доминира наратија, а од других типова излагања јавља се дескрипција, која је наративизована и подређена приповедању; (б) говор свезнајућег приповедача апсорбује и обједињује појединачне приповедне гласове ликова.

РЕЗУЛТАТИ ЛИНГВОСТИЛИСТИЧКЕ АНАЛИЗЕ

Наративни садржај претходи настанку језичког облика: „Исказ уобличава, а не ’ствара’ садржај у смислу примарне креације“, уметничка фикција „не настаје ни из чега, већ из искуственог материјала и духовних резерви у које се тај материјал укључује, и из којих бива у прерађеном виду активирана ’фикција’, са тзв. ’експонативном’ доградњом“ (Симић, Јовановић-Симић, 2014: 102–103). Предмет интересовања у овом раду јесу језичко-стилска средства којима писац транспонује искуствени садржај у наратију. Као што је претходно указано, у Ненадићевим романима *Киша*, *Поплава* и *Ураган* постоје различити приповедни гласови путем којих се обликује наратија – *говор приповедача* и *говор ликова*.

Говор приповедача препознаје се по ироничном односу према предмету приповедања и по лексици која припада интелектуалном стилу (научни термини и интернационална лексика). *Говор ликова* препознаје се по фолклорној стилизацији, која се постиже: (а) малим фолклорним формама (пословице, клетве, заклетве); (б) фразеолошким изразима. Уочава се разлика између ликова из руралне и ликова из урбане средине, при чему се говор јунака из урбане средине препознаје се по жаргонској лексици.

² О неопходности преиспитивања и иновирања појмовног инвентара наратологије, в. Јовановић-Симић, 2013.

Лингвостилистичка анализа показује да говор свезнајућег приповедача није увек јасно диференциран од говора ликова и да у многим случајевима нема стилски маркираних прелаза, већ постоји интерференција приповедних гласова. То се уочава ако се у анализу уведу критеријуми *репрезентологије*, синтаксичке поддисциплине која се бави проблематиком међуодноса *говора аутора и туђег говора* (в. Ковачевић, 2015: 253–275).

За Нендадићеве романе карактеристично је да се свезнајући наратор директно испољава, стављајући читаоцу до знања да се приповедачева улога у роману не може свести на излагање догађаја:

Куповао је капуте, панталоне, ђубретарце и мантиле од мајки брзорастућих дечака из седмог и осмог разреда основне школе, [...]. Како су дечаци тога узраста били на оном усијаном прагу преко кога се улази у такозвани прави живот и на којем се панично траже знаци личног стила, *а стил то је човек, зар не*, до Мунте је допирала свакаква одећа (*Киша*, 10).

Годинама су пописне комисије „Муртенице“ [угоститељско предузеће], приликом редовног годишњег инвентара, искључивале из пописних листа ова три Ракилина предмета. *То је било фер*. Сав остали инвентар био је државна, *пардон*: друштвена својина и као такав изложен честим заменама (*Киша*, 18).

Нико од њих нема идеју како би се убацио ненаметљиво као случајно, јер циљ приповедања није само у томе да прича буде испричана него и саслушана. *Сиже је, у сва три случаја, нема сумње, занимљив, но тражи се и занимљива форма* (*Киша*, 46).

У одређеним случајевима свезнајући наратор износи оно што перципира јунак, али интерпретација не припада јунаку него наратору:

И док балави Голубан Цаканић дрви нешто о Достојевском, *јер дечко нема намеру да иде испод нивоа самоубиства Кирилова или дијалога између Христа и Великог Инквизитора*, Фон Барон вуче своје тиркизноплаве очи преко сивомаслинастих мрља буђи које су се појавиле још пре неколико година на зиду изнад улаза у шанк (*Киша*, 22).

Исто тако, приповедач се укључује у мисли јунака, износећи коментар или чињеницу коју лик не може знати:

Мунта се дубоко замислио. Ствари су мирисале на вајдицу. Ако буде паметан, за своја открића би могао да апне коју црквицу. [...] А и право је, мислио је Мунта, да се од тог набреклог колача који сваким даном све више надлази откине која мрва. *Савест га иначе није кињила. Савест је отмена. Она мучи једино оне који се купају више него једанпут годишње. Та не подноси штроку и неопер. Не расте тамо где се коте ваши и где базди на знојчину и прчевину. Савест бежи од сиротиње као вампир од кандила* (*Киша*, 108).

Јављају се и обратни случајеви, остварени тако што почне да говори свезнајући наратор, а онда се уводи говор јунака:

За суседним столом седели су представници каравиљанске власти, окупљени око Вучине Лалатовића Шабера, који је Анђељку Смугуру, шоферу општине објашњавао *нешто у вези са неком младом, полетном, певаљком што је*

до пре два месеца ударала ситан зез и мешанац у кафани код Раја, али ју је отуд, због тога што није успела да га издовољи, испудио незгодателни и на све безобразлуке спремни њезин послодавац, јајара једна матора којој се једном мора стати на пут, шта он мисли, да може да ради шта хоће, као да је ово робовласнички поредак (Киша, 21).

Смугур је везан за шефа многоструким нитима и ако треба за њега ће он да изгине. Нема везе, шефе, ту је Анђељко. Ако крене неко од тих пицана, Анђељко ће њему да прочакља уво, може Анђељко кога хоћеш од њих, ама појединачно да се разумемо. Одавно Анђељко никога није табао а сврбе га шаке (Киша, 33).

Стилска особеност следећег одломка, која представља препознатљиву одлику Ненадићеве прозе, јесте то што се у истом пасусу налазе изрази из различитих стилских регистара. Такво преплитање стилова резултат је интерференције говора приповедача и говора јунака:

Славиша Увалић је сместа почео пањкати Џоа Томића, говорећи пред неколицином мрзовољних слушалаца у „Нумера један“ да је тај обичан ћућулајкан, кафански мудрац и галамција и да он нема појма о тектонским поремећајима тла, ерозији, клизиштима, бујичњацама и вододеринама, геологији и педологији. Помињао је Славиша лепе и звучне речи: фелдспат, дијабаз, сијенит, гранит, перидотит; приповедао полетно и убедљиво смеђем русом земљишту на палеозојским шкриљцима, о скелетоидном земљишту на флишу, серпентину и кречњаку (Поплава, 7).

Не зна се да ли је то супер коментар на коментар Голубана Цаканића, или се односи на шпањолску упадицу Џоа Томића: Puedo escribir los versos mas tristes esta noche. Постојала је ту једна танушна линија асоцијација која је текла овако: врела и мртва севиљска ноћ, од игре помахнитали сисари чоколадне боје међу грмовима биљке кафе, Неруда. Та лака чулна дрхтавица облеће као рој мушица сирћетуша око чаша са клековачом, изнад пиксле препуњене пикавцима: драве без филтера коју је шмарио Голубан Цаканић, зете без филтера коју су чурили и цедили до нокта Фон Барон и Џо Томић из Фон Баронове кутије, ибра кога је уједао Митрофан Фуштић Морија, марлбора кога је пућкао Мирко Шиксон (Киша, 24).

Приповедач преузима лексику која прати свакодневни живот варошице, као и лексику различитих професија или друштвених група којима ликови припадају, што доводи до комичног ефекта:

Тибор [полицајац] је цептао, пенушао, режао, кукао а све због тога што има таквих људи као што је Мунта, све због тврдих очију ситног пацова Јездимира Мунте који тражи и не трепнувши десет сувијех иљадарки за пет минута посла, уцењује државу, уштва једна, домовини нож под грло меће. А он, Тибор, за те паре седи овде осам сати, гаца на интервенцију по киши и лапавици, тера лопуже и битанге, приводи убице и зликовце, раставља закрвљене пијандуре тражи одбегле уктаче и успаленице, дежура око девојчица да их не спопадне у мраку каква сипљива рага и калаштура. А Мунта, мамицу ли му лоћикаву, Мунта, макања и крмеук, иште десет комада само да би нашао оног дрхтавог туберкулозног кешу (Киша, 37).

Тог поподнева, као и обично, седели су у „Белвију“ Милун Муњас и Љубисав Ранђеловић и дискутовали а у вези са изливањем Каравиљске реке, тачније – о последицама које би могле наступити ако дође до тога. Муњас је заговарао тезу (баш је тако рекао: ја заговарам тезу) да би сместа требало прогласити ванредно стање у општини и дићи на ноге цивилну заштиту и друге структуре у оквиру организација удруженог рада и самоуправних интересних заједница, органа и организација и њихових асоцијација а све с обзиром на предстојећу опасност и у циљу превентивног деловања против стихије која угрожава сигурност имовине и лица (*Поплава*, 9).

Говор приповедача према говору ликова, како је претходно истакнуто, разматрамо као међуоднос *говора аутора* и *туђег говора*, при чему у лингвостилистичку анализу уводимо критеријуме *репрезентологије*.³ Укључивањем туђих речи у ауторски текст настаје „синтаксичка конструкција преношења туђег говора“, која се остварује: (а) у два граматикализована, стилски неутрална модела, а то су *управни* и *неуправни* говор; (б) у више стилски маркираних (под)модела, који представљају варијације и/или комбинације двеју граматикализованих конструкција (в. Ковачевић, 2012). Сваки од стилски обележених типова преношења туђег говора има бар једну граматичку или ортографску карактеристику која га разликује (издваја) од осталих типова и која уноси одступање у односу на одговарајућу стилски неутралну варијанту.

У Ненадићевим романима *Киша*, *Поплава* и *Ураган* међуоднос говора приповедача и говора ликова реализује се у оквиру следећих типова синтаксичких конструкција преношења туђег говора:

(1) неуведени управни говор:

Позове Маријана Јова.

– С лушај Јово, ти знаш да ја знам, мени ништа не може да промакне.

– Маро, побогу! О чему причаш?! Нисмо деца. Нисам ја, леба ми. Веруј ми.

– Она говнара Средоје.

– Тачно. Нема ту шта. Он.

– Чујем, по целе ноћи седи и пише, пише, пише.

– Млати онако безвезе. Докон човек (*Ураган*, 11).

(2) уведени слободни управни говор:

Фон Барон климну главом и додаде за три тома дубље него што је иначе говорио: *Ту су, је л', ствари веома интересантне? Веома интересантан податак, не?* (*Киша*, 23).

³ Проблематика преношења туђих речи у сербокроатистици интензивно се разматра већ неколико деценија (в. Башић, 1991; Бекер, 1982; Вулетић, 2006: 129–146; Катнић-Бакаршић, 2001: 111–132; Франгеш, 1963; Франгеш, 1973), а последњих година појавила су се бројна истраживања (в. Ашић, Додиг, 2014; Бабић, 2014; Божанић, Бежан, 2007; Вељковић, 2013; Вељковић, 2013; Живковић, Аксић, 2011; Јањушевић-Оливери, 2014; Каравесовић, 2010; Рајић, 2010; Русимовић, 2010).

Ја овде гужвам свој карактер, каже Мунта гануго, ја овде каљам свој образ. Издајем, разумеш, своје ближње и ту сам податрешен за један душевни бол, и то тражим да ми се поштено плати у готовом, разумеш, јер да имам неке фајде кад сам постао Јуда и тастер (Киша, 39).

(3) неуведени слободни управни говор:

По Мунтином прорачуну Ристивоје отвара сада вратнице своје пекарске фуруне и загледа унутра како векне румене. *Ристивоје је срећан човек јер мирише најлепши миомирис света: врели дах хлеба. Благо Ристивоју јер може да своје ситне црвене очице као у пацова бесплатно напоји на призору врховне божје милоште гледајући трбушчиће векни изнад којих трепери јара (Киша, 44).*

(4) недословни управни говор:

Хоћеш ли да сазнаш то и то – плати! – гласи Мунтина девиза од које не одступа (Киша, 30).

(5) основни (граматикализовани) модел неуправног говора:

Хтеде да каже како му је доста тог чешаторијума [што од њега узимају цигарете], да му је све то изашло на врх носа, да он није фабрика дувана нити банка за обнову и развој, а онда се сети да је то пакло купио од оних сто банки што је јутрос на брзе брзине исцедио од Драгог Цибана (Киша, 21).

(6) експресивни неуправни говор:

Рекло би се да је он био и најупорнији. *Приближити се Ђумурџићима! Претворити риса у ангорску мацу, помустити бенгалску тигрицу, узјахати ајкулу!* Но, свеједно, Славиша је био просто такав тип. *Уосталом, зар нису Јапанци продавали транзисторе дивљим Индиосима у Амазонији и од њих куповали лепљиви сок каучуковог дрвета?* Е, па лепо: Славиша је хтео да развије трговину на Чумаји, [...] (Поплава, 19).

(7) слободни неуправни говор:

Викентије је посматрао своје лице у огледалу. На левој јагодици стајала је гадна шљива – модрица. *Лакше би му било да је онде стајало говно. Еј, па зар њега, легенду Викија Цајлса, глобтротера и шмекера, да пече директом некакав локалац, мештанин, слинави гитариста, некакав балавандер анонимес? Па то нема везе! Па то нема ни у Абисинији. Слушај сине, Вики Цајлс је био и остао марка. Да, да, марка! Звучи невероватно зар не? Е, па да ти нешто кажем, невероватно али истинито. Кад сте ви овде, синак, вукли шерпицу и роптали под комунизмом, овај овде, чика Вики Цајлс био је другде, у великом свету, рецимо, ето, поред осталог и легионар у Мароку, вадио је на пример шалитру док је боравио у мардељу у Маракаибу, јурио минџурику по Сејшелима, ваљао траву по Менхетну (Ураган, 25).*

(8) полууправни говор:

Шабер је могао истурити против Фон Барона пизму установе којом је заповедао, али та је опет била немоћна да овоме било шта нашкоди: *ономе ко не поседује кретну и некретну имовину пореска управа може само да пљуне под прозор да му се клизају кокоши (Киша, 31).*

(9) дословни неуправни говор:

Месец дана касније „одлучише Михајло Глигоријевић и Маријана Чордашевић да заснују брачну заједницу“, све дакле по слову закона и како бог милује (*Киша*, 87).

У свим поменутиим моделима запажа се „метајезичка природа навођења туђих речи“, која подразумева „да се вербални садржај у одређеним ситуацијама прелама кроз призму онога који тај садржај преноси, чиме се основни исказ модификује и прилагођава перспективи преносиоца, уз одређене структурне особености које овај вид комуникације подразумева“ (Каравесовић, 2010: 43).

ЗАКЉУЧАК

Лингвостилистичка анализа Ненадићевих романа *Киша* (1979), *Поплава* (1982) и *Ураган* (1999), спроведена са циљем да се испитају језичко-стилска средства којима писац диференцира различите приповедне гласове (говор приповедача и говор ликова) – показује:

(а) Говор свезнајућег приповедача препознаје се по ироничном односу према предмету приповедања и по лексици која припада интелектуалном стилу (научни термини и интернационална лексика).

(б) Говор ликова препознаје се по фолклорној стилизацији (мале фолклорне форме и фразеолошки изрази). Говор јунака из урбане средине разликује се од говора јунака из руралне средине по жаргонској лексици.

(в) Говор приповедача није увек јасно диференциран од говора ликова, нема стилски маркираних прелаза, већ постоји интерференција приповедних гласова. Јављају се следећи типови преношења туђег говора: (1) неуведени управни говор; (2) уведени слободни управни говор; (3) неуведени слободни управни говор; (4) недословни управни говор; (5) основни (граматикализовани) модел неуправног говора; (6) експресивни неуправни говор; (7) слободни неуправни говор; (8) полууправни говор; (9) дословни неуправни говор.

Ако се поред наведених језичко-стилских црта, узме у обзир богата културноисторијска свест и аутентична интерпретација друштвених појава, Ненадићева трилогија посвећена осветљавању менталитета српске варошице успева да изађе из регионалног оквира.

Извори

- Киша*: Д. Ненадић, *Киша*. Сабрана дела, књ. I. Пожега: „Жиравец“, 2007.
Поплава: Д. Ненадић, *Поплава*. Сабрана дела, књ. II. Пожега: „Жиравец“, 2007.
Ураган: Д. Ненадић, *Ураган*. Сабрана дела, књ. III. Пожега: „Жиравец“, 2007.

Литература

- Антонијевић, 1981: Д. Антонијевић, Лица и наличја чаршије. Нови Сад: *Летопис Матице српске*, 425/1, 189–191.
- Ашић, Додиг, 2014: Т. Ашић, М. Додиг, Слободни индиректни говор у романима *Тврђава* и *Дервиш и смрт* Меше Селимовића и његови преводни еквиваленти у француском језику, у: *Наука и глобализација*, 8/1. Источно Сарајево: Филозофски факултет, 377–392.
- Бабић, 2014: М. Бабић, Однос ауторског и туђег говора у роману *Босански џелат* Ранка Рисојевића, у: *Наука и глобализација*, 8/1. Источно Сарајево: Филозофски факултет, 143–151.
- Башић, 1991: S. Bašić, Slobodni neupravni stil (s primjerima iz Joycea). Zagreb: *Umjetnost riječi*, 35/2, 107–134.
- Бекер, 1982: М. Бекер, Прича и њезина обрада (prilozi savremenoj naratologiji). Zagreb: *Književna smotra*, 47–48, 15–28.
- Божанић, Брешан, 2007: Ј. Воžанић, Т. Бреџан, Slobodni neupravni govor u Facendama otoka Visa. Split: *Čakavska rič*, XXXV/2, 237–247.
- Вељковић, 2012: Д. Вељковић, О типовима говора у роману *Сибир* Владимира Кецмановића. Источно Сарајево: *Радови Филозофског факултета*, 14/1, 337–348.
- Вељковић, 2013: Б. Вељковић, Слободни неуправни говор у роману *Друга књига Сеоба* Милоша Црњанског. Источно Сарајево: *Радови Филозофског факултета*, 15/1, 434–458.
- Вулетих, 2006: В. Vuletić, *Govorna stilistika*. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Живковић, Аксић, 2011: Н. Живковић, К. Аксић, Значај употребе типова говора и речи јунака у моделовању стварности и наративном структурирању Андрићевих приповедака *Знакови* и *Затворена врата*. Источно Сарајево: *Радови Филозофског факултета*, 13/1, 539–554.
- Иконић, 1986: М. Иконић, Исконски дух паланке. Ужице: *Међај*, Часопис за књижевност, уметност и културу, VII/11–12, 45–49.
- Јањушевић Оливери, 2015: А. Јањушевић-Оливери, Типови говора у *Башти сљезове боје* Бранка Ћопића, у: *Наука и слобода*, 9/1. Источно Сарајево: Филозофски факултет, 129–144.

- Јовановић-Симић, 2013: Ј. Јовановић-Симић, О појмовном инвентару наратологије (поводом *Наратолошког речника* Џ. Принса), у: *Наука и традиција*, 7/1. Источно Сарајево: Филозофски факултет, 125–131.
- Каравесовић, 2010: Д. Каравесовић, Слободни неуправни говор: енглеско – српске паралеле. Крагујевац: *Наслеђе*, 15/2, 43–54.
- Катнић-Бакаршић, 2001: М. Катнић-Бакаршић, *Stilistika*. Сарајево: Научна и универзитетска књига.
- Ковачевић, 2012: М. Ковачевић, О граматичко-стилистичком терминосистему туђег говора. Београд: *Српски језик*, XVII/1–2, 13–38.
- Ковачевић, 2015: М. Ковачевић, *Стилистика и граматика стилских фигура*. Београд: Јасен.
- Ломовић, 1982: Б. Ломовић, Врело сељачког мудријаштва. Нови Сад: *Летопис Матице српске*, 430/5, 686–688.
- Мирковић, 2002: Ч. Мирковић, Две врсте романа, у: *Свремена српска проза*, Зборник осамнаестих књижевних сусрета. Трстеник: Народна библиотека „Јефимја“, 23–27.
- Николић, 2011: М. Николић, Фолклорни жанрови у романима савременог српског писца Добрила Ненадића, у: *Balkanski folklor jako kod interkulturoву*. Познањ: Универзитет „Адам Мицкијевич“, 465–473.
- Петровић, 2002: М. Петровић, Понављање зла, страдања и патње, у: *Свремена српска проза*, Зборник осамнаестих књижевних сусрета. Трстеник: Народна библиотека „Јефимја“, 17–21.
- Рајић, 2010: Ј. Рајић, Слободан неуправни говор: језичка реализација полифоничног исказа у наративном дискурсу. Београд: *Српски језик*, XV/1–2, 515–524.
- Русимовић, 2010: Т. Русимовић, Експлицирани управни говор у роману *Корени Добрице Ћосића*. Источно Сарајево: *Радови Филозофског факултета*, 12/1, 469–478.
- Симић, Јовановић-Симић, 2014: Р. Симић, Ј. Јовановић-Симић, О наратологији (наративистици) данас. Крагујевац: *Наслеђе*, 27, 95–103.
- Франгеш, 1963: I. Frangeš, Slobodni nepravni govor kao stilска osobina. Zagreb: *Umjetnost riječi*, 4, 261–275.
- Франгеш, 1973: I. Frangeš, Slobodni nepravni govor u prijevodima rimskih klasika na hrvatski književni jezik. Zagreb: *Umjetnost riječi*, 3, 185–204.

Milka V. Nikolić

**CHARACTERS' AND NARRATIVE VOICES IN HOMELAND PROSE
OF DOBRILLO NENADIĆ (LINGUO-STYLISTIC ASPECT)**

(Summary)

The subject of interest in this study are the linguo-stylistic features of the Nenadić's novel in which writer's homeland and its everyday serve as a framework for highlighting the various problems of contemporary social reality. The corpus of research are novels *Rain* (1979), *Flood* (1982) and *Hurricane* (2002). The aim of the research is to examine the linguistic-stylistic means for establishing different narrative voices that appear in the novel – narrative voice and characters' voices. Linguo-stylistic analysis shows that the voice of the omniscient narrator is not always clearly differentiated from the voice of the characters, no style marked crossing, but there is a kind of interference of the narrative voices. Narrative voice is identified by the ironic relation to the subject of the narrative. Voice of characters is identified by the folk stylization (small folk forms and the phrases). It is noticeable difference between the characters from the rural and urban areas. The voice of the hero from the urban areas is identified by jargon lexicon.

Key words: Serbian writer Dobrilo Nenadić, native prose, characters voice, narrative voice, stylistic function.